

П Р И Л О З И

Љиљана ЧОЛИЋ*

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за оријенталистику
Београд

ЗЛОУПОТРЕБА ПРОШЛОСТИ У ПОЛИТИЧКЕ СВРХЕ КРИТИЧКА АНАЛИЗА РАДОВА АЛБАНСКИХ ИСТОРИЧАРА И ЛИНГВИСТА

Анстракт: Рад се бави проблематиком дугогодишње активности албанских истраживача да на основу превасходно анализе назива места и личних имена на простору Косова и Метохије, докажу како је албанско становништво већински староседелачко, а да је присуство српског етничког елемента пренаглашено приказивано у српској историографији.

Кључне речи: Срби, Албанци, топоними, антропоними, етнички простор, становништво, мањине, порекло, историјски извори, прошлост, садашњост.

Abstract: The paper examines the long-standing activity of Albanian researchers to prove, based primarily on the analysis of the names of places and personal names in the area of Kosovo and Metohija, that the majority Albanian population are indigenous, and that the presence of the Serbian ethnic element is over-represented in Serbian historiography.

Keywords: Serbs, Albanians, toponyms, anthroponyms, ethnic area, population, minorities, origin, historical sources, past, presence.

Лична и географска имена, као неми, али поуздани сведоци постојања и трајања једне етничке групације на одређеном простору, често представљају крунске доказе у лингвистичким и историографским истраживањима и с правом заузимају посебно место, нарочито у областима у којима су се током различитих временских раздобља одвијале значајне промене у етничкој структури становништва.

* ljljanac2000@gmail.com

На плану доказивања историјске заступљености једног народа на појединим локалитетима, познате и необориве чињенице често бивају потискиване тежњом да се докаже оно што је научно недоказиво, а најчешће с јасним политичким циљевима у савременом тренутку.

Простор Косова и Метохије већ више деценија јесте поље наглашених псеудонаучних истраживачких подухвата ове врсте, чему посвећујемо овај рад.

У листу „Тан“ (Зора) који је на турском језику једном недељно излазио у Приштини, почев од фебруара 1991. године, у дванаест наставака, објављиван је фељтон *Dünden Bugüne dek Gerçeklerle Mamuşa* (Чињенице о Мамуши у прошлости и садашњости, прев. Љ.Ч.).¹

Варошица Мамуша налази са на Косову и Метохији. Удаљена је деветнаест километара од Призрена, а међу припадницима турске етничке заједнице традиционално заузима посебно место као изворно турска насеобина која није постојала пре доласка Османлија.

Свакако је то био разлог објављивања поменутог серијала у коме је, између осталог, примерена пажња посвећена и топониму Мамуша. Аутор фељтона Алаедин Исмаил (Alaettin Ismail) наглашава: „Никако не треба заборавити да је Мамуша основана доласком Турака и да је она аутохтона постојбина њених данашњих турских житеља“ (прев. Љ.Ч.).

Дубоко уверен да се ради о широко прихваћеним, познатим и неупитним чињеницама, лоцирајући настанак Мамуше искључиво у време османске власти, господин Исмаил пружио је на увид неколико варијанти у вези са етимологијом овог топонима, претпостављајући да се могло радити о извесном Махмуд-паши или евентуално Махмудшаху. У сваком случају, јасно је да је у питању особа неутврђене историчности којој се изгубио сваки траг.

Позивајући се на рад *Економски и демографски подаци региона Хоча према катастарској евиденцији из 1591. године* (у оригиналу: *1591 Yılındaki Kadastro Kayıtlarına Göre Hoca Yöresinin Ekonomik ve Demografik Bilgileri*), албанског историчара Селами Пулахе, о коме ће бити више речи, аутор фељтона помиње да се Мамуша у варијанти *Мумуша*, јавља још у XVI веку. При том је пропустио да провери није ли Мамуша постојала и пре тог времена, тј. пре доласка Турака, и није ли од тада па до помена Мамуше и њених житеља у турским пописним књигама протекло довољно времена у коме је новодосељени живаљ могао овом селу да дâ свој печат и физиономију, не мењајући име које је оно носило од раније.

¹ A. Ismail, *Dünden Bugüne dek Gerçeklerle Mamuşa*, Tan, yıl XXII, sayı 1117–1129 (Üsküp 1991) 14.

Одговор на ово питање даје *Општа хиландарска повеља цара Душана* из 1348. године, добро позната нашој научној јавности и између осталих издања, објављена у монументалном делу *Задужбине Косова*, где се на два места помиње село Момуша.²

Такође, у својој историјско-географској обради средњовековних насеља, у раду *Властелинство Манастира Арханђела код Призрена*, Радомир Ивановић помиње: „Земљиште Нистре било је суседно са селом Мамушом, које је било метох хиландарски.“³

На основу непобитних чињеница да је Мамуша средњовековно српско насеље чије је име током векова претрпело незнатну измену, обратили смо се редакцији листа која је потом објавила наш коментар, под насловом *Mamuşa Adı Önceden de Vardı (Назив Мамуша постојао је и раније)*.⁴

Присвајање српских топонима и антропонима у албанској историографији и лингвистици присутно је већ деценијама, а једна од водећих личности ове оријентације јесте раније поменути албански оријенталиста Селами Пулаха. Издање турског пописа становништва Скадарског санџака из 1485. године у његовој редакцији, представља грчевити покушај да се изнети подаци интерпретирају као сведочанство да се радило о превасходно албанском етничком простору на територији наведене области.⁵

Занимљива је његова претпоставка да је писар дефтера Сулејман Абдулах био словенског порекла и познавао српски језик. Ову констатацију образлаже наводећи примере употребе генитива приликом исписивања српских имена, како стоји у формулацијама: „Баштина Радича у рукама Дабижива (Baştına Radiç der dest-i Dabijiva) и баштина Ивка у рукама Радосава (Baştına İvko der dest-i Radosava)“.⁶

Иако словенским пореклом писара жели да укаже на тенденциозно исписивање личних имена у попису, у суштини упада у низ контрадикторности, наглашавајући, такође, како је албански елемент у великој мери посуђивао словенска имена. У вези с тим у Уводу напомиње да регистар који публикује садржи примере случајева спорог преображаја у

² Д. Богдановић, *Повеље о земљама и задужбинама Косова*, Задужбине Косова – Споменици и знамења српског народа, А. Јевтић (уредник), Београд 1987, 348, 355.

³ Р. Ивановић, *Властелинство Манастира Арханђела код Призрена*, Историјски часопис 7 (1957) 357.

⁴ L. Çoliç *Mamuşa Adı Önceden de Vardı*, Tan, yıl XXII, sayı 1130 (Üsküp 1991) 14.

⁵ S. Pulaha, *Defteri i Regjistrimit të Sanxhakut të Shkodrës i Vitit 1485 / Le cadastre de l'an 1485 su sandjak se Shkoder*, Tiranë 1974.

⁶ Исто, 5.

једној истој породици која је идентификована у ранијим генерацијама као албанска, а која касније носи словенска имена. „Словенски утицај у антропонимији је такође изражен у неколико албанских словенских адаптација, које се углавном користе у областима контакта између албанске и словенске популације“, закључује Пулаха.⁷

Хришћанско порекло особе која у своме имену садржи израз Абдулах – слуга Божији, није спорна, али управо и тај детаљ говори о присуству Срба као аутохтоног становништва Скадарског санџака.

Потенцирајући националну тенденциозност писара у даљем уводном излагању Пулаха даје још једну напомену под насловом *Словенска адаптација албанских имена*: „Верујемо да је словенски утицај у овом регистру преувеличанији него што је заправо био, јер је његов писар, као што смо напоменули горе, морао бити словенског порекла и матерњег језика.“⁸

Дакле, Селами Пулаха с једне стране словенизовање/посрбљавање албанских имена приписује тенденциозности писара, а с друге стране говори о променама облика личних имена као о процесу.

Поставља се логично питање – шта је могло мотивисати локално албанско стовништво да словенизује своја имена у време турског ропства, када су Срби били једнако обесправљени као и припадници осталих нација, а сем тога, по тумачењу С. Пулахе и неутемељеним тврдњама, у знатној мери мањинско становништво и у претходном раздобљу.

Међу наводно изворно албанским именима која су подвргнута изменама првобитних облика налазе се: Лекашин уместо првобитног и изворног албанског имена Лека, затим Никач уместо Ника, Којадин уместо Која итд.

Као посебан куриозитет овог наводног систематичног именског преображаја издвајамо тврдњу да је име Угљеша проистекло од албанског Ук Леша.

Овде се ваља сетити да се један од славних изданака средњовековне српске племићке породице Мрњавчевића звао Угљеша, да се Мрњавчевићи спомињу у писаним изворима још од времена цара Душана и остали су уписани у повесници српског народа више од сто година пре поменутог пописа Скадарског санџака и османске владавине.

Подсетимо се да је Угљеша Мрњавчевић управљао Сером са титулом деспота.

⁷ Исто, 41.

⁸ *Le cadastre de l'an 1485 su sandjak se Shkoder*, нар. 108, 41.

Погинуо је у Маричкој бици 1371. године а његова жена Јелена, замонашена под именом Јефимија, била је прва српска песникиња и аутор чувене *Похвале кнезу Лазару*.⁹

С обзиром на ауторово упадљиво инсистирање да се радило о преобличавању албанских антропонима, извршили смо анализу учесталости наводних именских метаморфоза.

У Регистру личних имена „измењени албански антропоними“, како их карактерише Селами Пулаха, срећу се тек ту и тамо – Лекашин једном на стр 407; Никач двадесет пута, али је такође на преко педесет места заступљено и име Ника из којег је наводно писар српског порекла извео име Никач.

Име Угљеша среће се само на петнаест места а, укупно узевши, сва посрбљена односно, како аутор тврди, словенизована албанска имена у укупном корпусу заступљена су у занемарљивом броју. С друге стране неспорно српска имена: Андрија, Богдан, Бранко, Иван, Милош, Никола, Радашин, Радоња, Радосав, Тодор и др., јављају се више од сто пута.

Такође су индикативне и разлике у навођењу имена места која др Пулаха даје у преводној верзији пописног дефтера на албанском језику и у другој књизи са арабичним преписом. Из низа примера издвајамо нахију Сухо Грло у кадилуку Пећ, која се независно од облика датог арапским писмом као *سوحوغرله* што је верно њеном изворном српском облику, у преводној варијанти на албански језик јавља као *Suhogërla*.¹⁰ Колико год ова измена може изгледати занемарљива, она очигледно има за циљ да замагли етимологију, а топоним Сухо Грло помиње се још 1321. године у задужбинском писму и даровници Стефана Уроша II Милутина о оснивању манастира Грачанице.¹¹

Драматичне промене, као што је нпр. албански назив за Србицу *Skenderaj*, већ су увелико познате, али нажалост нису наишле на примерену реакцију српских лингвиста и историчара.

Упркос континураном деловању и истраживачким подухватима, српска научна активност, готово до наших дана, остала је ограничена на представљање домета малобројним читаоцима стручних зборника и часописа, без претензија да ови значајни прилози добију довољан одјек у међународним интелектуалним круговима.

⁹ Више о Мрњавчевићима у: А. Веселиновић, Р. Љушић, *Српске династије*, Београд 2001, 68–72.

¹⁰ S. Pulaha, *Defteri i Regjistrimit të Sanxhakut të Shkodrës i Vitit 1485*: ۲۷۲; 317.

¹¹ С. Васић, *Антропоними и топоними у Грачаничкој повељи*, Зборник радова: Истраживања српског језика на КиМ, 3, Косовска Митровица 2011, 173–182; Б. Живковић, *Грачаничка повеља*, Београд 1992, 31.

С друге стране, може се без претеривања рећи да су албански научници, како у самој Албанији, тако и на простору Косова и Метохије и Македоније практично оформили школу ангажованих албаноолошких истраживања, усмерених на преувеличавање историјске заступљености албанског етничког елемента поменутих области, упркос документарним изворима који се односе на пределе некадашње Старе и Јужне Србије, и непобитним сведочанствима о другачијем стању ствари.

Поред наведеног пописа Скадарског санцака, из корпуса радова Селамија Пулахе насталих са истим циљем, издвајамо:

– *Die Autochthonie der Albaner in Kosova und die sogenannte Aussiedlung der Srben gegen Ende des 17 Jahrhunderts*, ’’8 Nentor’’ Verlag 1986. (Аутохтонија Албанаца на Косову и такозвано расељавање Срба крајем XVII века, Тирана 1986.)

– *Elementi shqiptares sipas onomastikës së krahinave të sanxhkakut të Shkodres në vjetët 1485-1582*, Strudime historike 1,2 et 4, 1972. (Албански ономастички елементи у Скадарском санцаку у периоду између 1485–1582. године).

Треба свакако споменути и др Кемала Муратија, истраживача албанских топонима у Македонији, чему је посветио највећи број својих радова, а у којима недовољно научно или потпуно неутемељено представља простор Македоније као претежно албанску територију. Ту посебно издвајамо студију *Ономастични докази о аутохтоним Албанцима у њиховим етничким земљама у Македонији*.¹²

Један од најистакнутијих припадника албаноолошке школе на Косову и Метохији био је недавно преминули др Скендер Гаши, аутор капиталне монографије *Ономастичко-историјско истраживање изумрлих и постојећих мањина на Косову*, објављене у Приштини 2015. године.¹³

Већ само површни поглед на Садржај ове обимне књиге од преко седамсто педесет страница основног текста и простор посвећен припадницима бројних етничких заједница, указује на потребу да буде темељно размотрана од стране српских лингвиста и историчара и добије адекватан одговор, доступан међународној научној и стручној јавности.

Представљамо структуру предметне монографије у основним цртама:

Прво поглавље посвећено је историјском осврту на заступљеност Саса у периоду између XIV и XVI века и њиховим ономастичким и лексичким

¹² Q. Murati, *Dešhmine onomastike për autoktoninë e shqiptarëve në trojet etnike të tyre në Maqedoni*, Tirana 1993.

¹³ Sk. Gashi, *Kërkime onomastike-historike për minoritete të shuara e aktuale të Kosovës*, Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës, Prishtinë 2015, 784.

траговима на Косову. Оно заузима простор од преко сто страница (13-119) и завршава се резимеом на немачком језику.

Друго поглавље посвећено је Дубровчанима и њиховој сарадњи са Албанцима, у светлу дубровачких извора и оно такође на крају садржи резиме на немачком, а посвећено му је сто тридесет странаца.

Треће поглавље, насловљено *Срби/Црногорци и Бошњаци на Косову*, остављено је без резимеа и захвата укупно мање од тридесет страница (257-293), што већ само по себи довољно говори.

Четврто поглавље *Историјски факти о Јеврејима на етнолингвистичком простору Албанаца* заузима дупло већи простор (293–367).

Пето поглавље садржи *Прилог историји Рома, Ашкалија и Егинћана на Косову* (367–461), а затим следе поглавља о Горанцима, Турцима и др.

Сам наслов монографије сугерише да је Косово искључиво албански аутохтони простор. Штавише, Скендер Гаши образлаже како је продор словенских маса у земље тадашњег Источног римског царства „изазвао катаклизму локалних народа, што се одразило на истребљење и славизацију, нпр. романизованог тракијског и делимично дарданског становништва и ‘нестанка’ Илира (уопште) и Дарданаца (нарочито) из хроника хеленских, римских и византијских историографа“¹⁴, да би затим цитирао оцену илиролога Ханса Крахеа да ‘‘долазак Словена на Балкан није заправо био загрљај древне културе овог полуострва, већ његово уништавање ватром и мачем’’ тј. да су Словени разорили древну балканску културу.

У вези са нестанком Илира, из средњовековних хроника, изазваног наводним катаклизмичним насељавањем Словена, на чему инсистира Гаши, ваља се осврнути и на друге трагове.

Цитирамо завршни део рада Светлане Ломе *Домородачко становништво Косова и Метохије у римско доба у светлу атропонимије*, насталом на темељу епиграфских натписа, а базираног на ранијим научно признатим резултатима:

„На основу изнете анализе можемо закључити да је становништво Косова и Метохије у римско доба било сродно становништву северо-западног Балкана – Далматима, Јаподима и Панонцима – уз изражене келтске примесе, што је одлика која ову област, а посебно Метохију, везује са Полимљем, Подрињем и западном Србијом. (...) Сасвим мали број трачких имена и само једно једино име које би се могло приписати Илирима у ужем смислу речи (*Illyrii proprie dicti*), може се различито

¹⁴ Исто, 259.

интерпретирати, али с обзиром на то да се та имена јављају у контекстима домаћег ономастикона, посреди ће бити зрачење суседних именских области и ширење појединих популарних имена преко етничких граница, пре него ли трагови мешања становништва или досељавања из других крајева“.¹⁵

Но, вратимо се Гашијевом тумачењу историјских збивања.

Одбацујући опште познате историјске чињенице о Призрену као о српском царском граду који је, захваљујући градитељском доприносу српских средњовековних владара, обновљен на темељима римских и византијских остатака, Скендер Гаши наглашава како Срби не само што нису ништа трајно саградили, него су уништили и оно што су пронашли, закључујући: „Тешко је замислити да би ова нација, која није имала градове у свом државном језгру, такав подигла на подручју окупираног Косова, где су грађени камени градови.“

Гаши даље помиње како је у српским изворима „привремени штаб српског владара Душана, описан као `шумовити град`“ и на основу горњег исказа о привременом седишту, закључује да се ту није радило ни о каквој Душановој каменој тврђави града Призрена, да би затим изнео тврдњу да су и српске цркве такође биле грађене од дрвета.¹⁶

Излишно је рећи колико је наводни опис призренске тврђаве као „шумовитог града“ недопустиво злонамерно поменут, погово да би се тиме поткрепила тврдња да су српске цркве грађене од дрвета. Присетимо се само да је Богородицу Љевишку, главну цркву у Призрену темељно обновио краљ Милутин, између 1306–1309. године, и да је тада подигнут петокуполни храм са припратом и звоником, а затим да је прво краљ, а потоњи цар Душан оставио за собом као задужбину манастир Свети архангели надомак Призрена.

Прва међу десетинама задужбина које је за собом оставила светородна лоза Немањића јесте црква Пресвете Богородице, изграђена од камена између 1158. и 1162. године, на остацима богомоље из VI века. На простору Косова и Метохије поменимо само Пећку патријаршију, чија прва црква у комплексу датира из 1230. године, затим Грачаницу подигнуту 1315. године, Бањску грађену од 1315. до 1316. године, Дечане 1327–1335. године...

¹⁵ С. Лома, *Домородачко становништво Косова и Метохије у римско доба у светлу антропологије*, Косово и Метохија у цивилизацијским токовима, Међународни тематски зборник, 3, Косовска Митровица 2010, 35–36.

¹⁶ Sk. Gashi, *Kërkime onomastike-historike për minoritetet të shuara e aktuale të Kosovës*, 260.

У раду *Од Теранде до Призрена, од Скарда до Шаре, Топономастика јужне Метохије као огледало њене далеке прошлости*, др Александар Лома констатује да повеље српских владара садрже обилну ономастичку грађу која јасно сведочи о превеленцији словенског становништва наведеног подручја у периоду између XIV и XV века, док се албански елемент проширио тек у XVI током процеса исламизације. Што се назива Призрен тиче, др Лома наводи словенску реч при-зърень, у значењу видљив. Такође, на основу топомастичких показатеља, он закључује да су Срби доспели до предела северне Метохије још много пре почетка XIII века.¹⁷

Укратко речено, нелогичне и злонамерне тврдње Скендера Гашија намећу потребу да се понавља оште позната чињеница:

Срби нису на простор Косова и Метохије донели хришћанску цивилизацију али, будући да су и сами хришћанској цивилизацији припадали, они не само да јој се нису супротставили, већ су у непроценљивој мери унапредили православну духовност, како својим ктиторским доприносом, тако и развојем монашког живота.

У монографији *Косовско питање 1974–1989*, др Петар Ристановић указао је на покушаје ревидирања историјских чињеница од стране најјутицајнијих професора Приштинског универзитета из редова албанске заједнице:

„Тако је професор Скендер Ризај у својим предавањима говорио о ‘окупацији’ Косова, настањеног махом Албанцима од стране српске средњовековне државе Немањића и негирао постојање сеобе Срба под Арсенијем Чарнојевићем. Тврдио је да су Албанци једини народ на Балкану са чистим илирским пореклом, док су остали резултат својеврсних етничких конгломерата. Националистичке ставове кроз своја предавања су ширили и професори Марк Краснићи, говорећи о ‘привременој’ административној подели албанског етничког простора, Скендер Гаши (покушавајући да словенске топониме претвори у албанске и тако докаже аутохтоност Албанаца на простору Косова), Хивзи Ислами (који је између осталог тврдио да су већину војске кнеза Лазара на Косову 1389. чинили Албанци), и други.“¹⁸

¹⁷ А. Лома, *Од Теранде до Призрена, од Скарда до Шаре, Топономастика јужне Метохије као огледало њене далеке прошлости*, Глас САНУ 398, Одељење језика и књижевности (2003) 49–61.

¹⁸ П. Ристановић, *Косовско питање 1974–1989*, Прометеј, Нови Сад; Информатика Београд 2019, 71. 580

Овде се, нажалост, треба осврнути на извесне угледне историчаре који су почетком XX века, у време када је модерна српска наука била у зачетку, некритички прихватили резултате западне историографије и нису спознали прикривену друштвено ангажовану улогу у политичком пројекту стварања албанске нације. За то је било неопходно накнадно креирати традицију, па и прошлост, о чему исцрпно и утемељено говори сјајна књига Теодоре Толеве, настала на темељу њене докторске дисертације, одбрањене на универзитету у Барселони, а преведена и објављена код нас под насловом *Утицај Аустроугарске империје на стварање албанске нације 1896–1908*.¹⁹

Настављајући мисију својих старијих колега на плану албанизације српске прошлости на простору некадашње Старе и Јужне Србије, Сејди Гаши, докторанд на Југоисточном европском универзитету у Тетову, објавио је прилог под насловом *Свеобухватни преглед језичког подручја Истога (Sic!)*.²⁰

У образложењу бављења наведеном темом, нагласио је: „Сваког дана све више и више, унутар подручја нашег језика, као и свуда иначе на Косову, умиру чланови старијих генерација, тако да заједно са њима умире и лингвистичко богатство које до сада није сакупљено. Било како било, становништво новог доба, највише са средњом школом и високом стручном спремом, влада и говори стандардни албански.“

Иначе, како аутор наводи, досадашња превасходно археолошка истраживања потврдила су аутохтоност албанског живља наведене области кроз „и данас видљиве трагове древне цивилизације за коју је доказано да припадају времену Дардана и Римљана.“²¹

Дајући географске координате Истока, С. Гаши у Уводу наглашава да се ради о општини на североистоку Косова, да би затим набројао досадашње научне прилоге у којима се третира поменута област, почев од збирке народних песама Вука Караџића из 1830. године, где су заступљене извесне народне песме из Ђураковца (Gurrakos) и где је, како Гаши наглашава, „урадио сумарну лингвистичку студију тамошњег говора“.²²

¹⁹ Т. Толева, *Утицај Аустроугарске империје на стварање албанске нације 1896–1908*, Београд 2019, 574.

²⁰ S. Gashi, *Inclusive Overview on Istog's Linguistic Areal*, European Journal of Foreign Language Teaching, Volume 3, Issue 1 (2018)

²¹ Исто, 112.

²² Исто, 109.

Занимљиво је да аутор међу радовима којима се наводно служио није изузео оне који не иду у прилог основном резултату његовог истраживачког подухвата, а суштински циљ поменутог чланка о варошици Исток био је да докаже како су превасходно Албанци аутохтоно становништво овог подручја. Тако испада како су сва досадашња истраживања управо ишла у том правцу и потврђивала Гашијеве поставке које почивају на тумачењу циљно пробраног истраживачког материјала и подацима протумаченим супротно логици и научним постулатима.

Поред тога, не треба замерити непрецизност у навођењу имена консултованих аутора и наслова њихових прилога, што посебно смета ако се има у виду да је рад посвећен управо анализи речи и речничком корпусу, где се практично из једног јединог гласа или слова доноси закључак, а Гашијев чланак врви од мањкавости оваквог карактера.

Но, вратимо се исходишту топонима Исток, за нас тако једноставном и неполемичком – *источник, извор, исток*. Међутим, и једноставне ствари се могу искомпликовати, па тако Сејди Гаши помиње другачије тумачење, позивајући се на став Кемала Муратија да је Исток изведеница од личног имена, тј. имена породице *Stoche* (*Romanus Stoshe*), да се, дакле, ради о патрониму *Stoche* – Сток, а сам Мурати свој суд базира на подацима Константина Јиречека из зборника *Романи у градовима Далмације током средњег века*.²³

Неспорно је да се у низу других породица набројаних у поменутом Јиричековом раду среће помен трогирске породице Стоће, као: „*Stoche*, трогирска властела, *Romanus S. 1259*, *Marinus S. 1270–1271*, *Maurus S. 1272*“²⁴ међутим, може се слободно констатовати да се овде ради о манипулацији научним исказом.

Као посебно занимљив закључак, прво Муратија, а затим и Гашија јесте фонетска анализа топонима *Исток*, као изведенице патронима *Сток*.

Како стоји, у наведеном случају ради се о додавању протетичког самогласника

И на почетку речи, у складу са фонетском природом турског језика, по истом принципу по коме је на турском модификован и топоним Скопље у облику *Üsküp*.

²³ Q. Murati, *Disa patronime dhe toponime të Kosovës në vëzhtrimin etimologjik*, GJA, SSHF 4 (Prishtinë 2014) 41–42, (eng. *Some patronyms and toponyms of Kosovo in the etymological view*, Prishtina 2014).

²⁴ К. Јиречек, *Романи у градовима далмације током средњег века*, Зборник Константина Јиречека II, САНУ, Посебна издања, књ. CCCLVI, Одељење друштвених наука, Нова серија, књ. 42, Београд 1959, 343.

Ово тумачење свакако би било мање несувисло да Сејди Гаши не наводи како се у писаним документима Исток први пут помиње 1314. године у хрисовуљи краља Стефана Уроша III, као и доцније у списима краља (sic!) Душана 1348. године.

Ту се јасно намеће здраворазумско питање: Откуд турско протетичко *И* у време пре турских освајања и османске управе на поменутом простору?!

Занимљива је Гашијева констација: „Доказ постојања данашњег места Исток чак и у време османске окупације ове области јесте *Пописни дефтер Скадарског санџака из 1485*“.

У I тому поменутог публикованог извора на који смо се раније већ осврнули, конкретан топоним *Исток* среће се само као ближе одређење позиције села латинично транскрибованог као *Muzhevine*, (на страни 243, нап. 18) где је дата латинична транскрипција, као и на страни 200 II тома арабиичне верзије, где наводно у оригиналу стоји: *موزوانيه قريه*²⁵, што се не може проверити јер није приложен факсимил изворног текста. Овде се ради о насељу *Мужевине* у општини Исток, чији назив онако како га наводи приређивач дефтера, губи свој изворни облик и значење.

Такође, Сејди Гаши „препознаје“ топоним Исток у називу села *Istranmesh*²⁶, датом у арабиичном препису у облику *قريه استرانمش*. Уколико се ту заиста ради о селу Исток, по именима мушких пореских глава (Вук, Јован, Ђурађ, Дабижив, Димитрије, Вукашин, Радич, Богдан, Радоња...) види се да је 1485. године било насељено искључиво српским живљем. Овакво читање је посебно занимљиво утолико пре што реч *Истранмеш* ништа не значи ни на српском, ни на албанском језику, а подразумева се да сви називи имају извесно логично значење.

С друге стране, у раду *Говори северне Македоније*, Милета Букумировић наводи: „Гребнички залесак *Страниш* помиње се у Душановој повељи Хиландару и у СК. Трагови насеља више не постоје, али је остао назив Страниш за један део гребничког поља који се налази јужно од села у подножју топонима *Страна*.“²⁷

Насупрот неутемељеним тврдњама албанских псеудонаучника, чија издавачка активност добија све већи замах, стоје резултати њихових ретких али ипак присутних сународника чија истраживања садрже сасвим различите закључке.

²⁵ S. Pulaha, *Defteri i Regjistrimit të Sanxhakut të Shkodrës i Vitit 1485*, II, 200, нап. 148.

²⁶ S. Gashi, *Inclusive Overview on Istog's Linguistic Areal*, 111, S. Pulaha, *Defteri i Regjistrimit të Sanxhakut të Shkodrës i Vitit 1485*, I, 300, 255.

²⁷ М. Букумировић, *Говори северне Македоније*, Српски дијалектолошки зборник L (Београд 2003) 27.

Ту пре свега треба поменути професора Каплана Буровића, чији су научни прилози током последњих неколико деценија објављивани у различитим државама и превођени на више језика. Додуше, ваља напоменути да господина Буровића од неких његових колега (чије се албанско етничко порекло може сматрати дисуктабилним), издваја и то што он има свест о својим српским коренима и да потиче из групације албанизованих српских породица са простора Космета и данашње Албаније које су током османске владавине прешле у ислам.

У низу упечатљивих примера албанизације имена припадника других народа на простору Космета, Каплан Буровић помиње и свог личног познаника Хајдара Гашија из Ђаковице који је био Ром, али се упркос томе представљао као припадник албанског племена Гаши, дакле, исто као и двојица горе поменутих албанских прегалаца за „научну истину“ Скендар Гаши и његов млађи следбеник и саплеменик Сејди Гаши.

„Албански екстремни националисти, укључујући поменутог Марка Краснићија, сложили су се да нека црногорска племена потичу из албанских породица, али никада нису ни сањали да признају другу половину истине – да нека албанска племена, имају своје порекло у црногорским породицама. Они добро знају да племе Мирдита потиче од Србина Мирослава Димитријевића, званог Миродиди“, стоји између осталог у књизи Каплана Буровића, објављеној у Женеви, под насловом *Ко су Албанци*.²⁸

Међу топонимима српске етимологије у Метохији које су Албанци преузели у више или мање измењеном облику, Буровић помиње и Исток.²⁹

Као и сваки други истраживачки подухват, поменута монографија о пореклу Албанаца може и треба да подлеже критици стручне јавности, али бројни принципијелни закључци су неспорни.

Цитирамо:

„Топоними који се користе као породична имена са сигурношћу указују на места одакле су дошли они који ова презимена носе или одакле њихови преци потичу, али нису поуздани као маркери њихове националне припадности. (...) Ова породична имена показују како су њихови власници дошли из Албаније где се налазе сродни топоними. Они показују одакле потичу, али не да су то Албанци по националности. Они могу бити Албанци, и у већини случајева јесу, али такође могу вероватно бити Срби, Македонци, Црногорци и припадници других народа, јер ни

²⁸ K. Burovic, *Who are Albanians*, Geneve 2007, 199.

²⁹ *Исто*, 191.

данас не живе у Албанији само Албанци. (...) Границе Албаније биле су ближе дефинисане 1913. године, а Албанци су тада једва чинили 50% тамошњег становништва. Другу половину чине Власи, Срби, Македонци, Црногорци, Грци, Роми, Турци, Арапи, Черкези, Јермени, Италијани, Французи, Немци и други...³⁰

Закључак

Прошлост Косова и Метохије већ више деценија представља подручје паралелних истраживања српских и албанских историчара и лингвиста са опречним резултатима. Оно што је на плану интерпретације турских и других историјских извора научно неутемељено и тенденциозно започео Селами Пулаха пре готово педесет година, наставиле су његове млађе колеге у неупоредиво енергичнијем виду.

С обзиром на то да њихове публикације све чешће добијају интернационална издања, примарни задатак српске науке јесте да пружи адекватан одговор у одбрани научне истине и своје резултате у истом капацитету представи иностраном читалишту, као што је то, на пример, био случај са зборником *Одговор на књигу Ноела Малкома „Косово, Кратка историја“*.³¹

Научни допринос Одбора за ономастику САНУ и савремене српске историографије и лингвистике уопште, свакако је неоспоран. Ипак, неопходно је и систематично праћење албанске историографске и лингвистичке издавачке продукције, како у Албанији, тако и у јужној српској покрајини, како не би изостало одлучно и аргументовано реаговање.

³⁰ Исто, 210.

³¹ *Одговор на књигу Ноела Малкома 'Косово, Кратка историја'*, ур. С. Терзић, Историјски институт САНУ, Београд 2000.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST F REFERENCES

Извори – Primary Sources

- Pulaha, S., *Defteri i Regjistrimit të Sanxhakut të Shkodrës i Vitit 1485*, I, Tiranë 1974.
Pulaha, S., *Le cadastre de l'an 1485 su sandjak se Shkoder*, II, Tiranë 1974.
Богдановић, Д., *Повеље о земљама и задужбинама Косова*, Задужбине Косова – Споменници и знамења српског народа, А. Јевтић (ур.), Београд 1987. [Bogdanović, D., *Povelje zemljama i zadužbinama Kosova*, Zadužbine Kosova – Spomenici i znamenja srpskog naroda, A. Jevtić (ur.), Beograd 1987]
Живковић, Б., *Грачаничка повеља*, Београд 1992. [Živković, B., *Gračanička povelja*, Beograd 1992]

Литература - Secondary Works

- Burovic, K., *Who are Albanians*, Geneve 2007.
Çoliç, L., *Mamuşa Adı Önceden de Vardı*, Tan, yıl XXII, sayı 1130 (Üsküp 1991)
Gashi Se., *Inclusive Overview on Istog's Linguistic Areal*, European Journal of Foreign Language Teaching, Volume 3, Issue 1 (2018)
Gashi, Sk., *Kërkime onomastike-historike për minoritetet të shuara e aktuale të Kosovës*, Akademia e Shkencave dhe e Arteve e Kosovës, Prishtinë 2015.
Murati Q., *Dëshmime onomastike për autoktoninë e shqiptarëve në trojet etnike të tyre në Maqedoni*, Tirana 1993.
Murati, Q., *Disa patronime dhe toponime të Kosovës në vëzhtrimin etimologjik*, GJA, SSHF (43) 41–42 (Prishtinë 2014). (= *Some patronyms and toponyms of Kosovo in the etymological view*, Prishtina 2014)
Букумировић, М., *Говори северне Македоније*, Српски дијалектолошки зборник L (Београд 2003) [Bukumirović, M., *Govori severne Makedinije*, Srpski dijalektološki zbornik L (Beograd 2003)]
Васић С., *Антропоними и топоними у Грачаничкој повељи*, Зборник радова: Истраживања српског језика на КиМ, 3, (2010), Косовска Митровица 2011, 173–182. [Vasić, S., *Antroponimi i toponimi u Gračaničkoj povelji*, Zbornik radova: Istraživanja srpskog jezika na KiM, 3 (2010), Kosovska Mitrovica 2011, 173–182]
Ивановић, Р., *Властелинство Манастира Арханђела код Призрена*, Историски часопис 7 (1957) [Ivanović, R., *Vlastelinstvo Manastira Arhambdela kod Prizrena*, Istoriski časopis 7 (1957)]
Јиречек, К., *Романи у градовима Далмације током средњег века*, Зборник Константина Јиречека II, САНУ, Посебна издања, књ. CCCLVI. Одељење друштвених наука, Нова серија, књ. 42, Београд 1959. [Jireček, K., *Romani u gradovima Dalmacije tokom srednjeg veka*, Zbornik Konstantina Jirečeka, II, SANU, Posebna izdanja, knj. CCCLVI. Odeljenje društvenih nauka, Nova serija, knj. 42, Beograd 1959]
Лома, А., *Од Теранде до Призрена, од Скарда до Шаре, Топономастика јужне Метохије као огледало њене далеке прошлости*, Глас САНУ. Одељење језика и књижевности 20 (2003) 49–61. [Loma, A., *Od Terande do Prizrena, od Skadra do Šare, Toponomastika Južne Metohije kao ogledalo njene daleke prošlosti*, Glas SANU. Odeljenje jezika i književnosti 20 (2003) 49–61.

Лома, С., *Домородачко становништво Косова и Метохије у римско доба у светлу антропонимје*, Косово и Метохија у цивилизацијским токовима, Међународни тематски зборник, 3, (2010), Косовска Митровица 2011, 19–40. [Loma, S., *Kosovo i Metohija u rimsko doba u svetlu antroponimije*, Kosovo i Metohija u civilizacijskim tokovima, Međunarodni tematski zbornik, 3 (2010), Kosovska Mitrovica 2011, 19–40]

Одговор на књигу Ноела Малкома 'Косово, Кратка историја', С. Терзић, ур., Историјски институт САНУ, Београд 2000. [Odgovor na knjigu Noela Malkoma 'Kosovo, Kratka istorija', S. Terzić, ur., Istorijski institut SANU, Beograd 2000]

Ристановић, П., *Косовско питање 1974–1989*, Нови Сад–Београд 2019. [Ristanović, P., *Kosovsko pitanje 1974–1989*, Novi Sad–Beograd 2019]

Толева, Т. *Утицај Аустроугарске империје на стварање албанске 1896–1908.*, Београд 2019. [Toleva, T., *Uticao Austroугarske imperije na stvaranje albanske nacije 1896–1908.*, Beograd 2019]

Ljiljana Čolić

**THE ABUSE OF PAST FOR POLITICAL PURPOSES
A CRITICAL ANALYSIS OF WORKS
OF ALBANIAN HISTORIANS AND LINGUISTS**

Summary

The paper deals with the problem of the long-standing process of wrong interpretation of historical facts related to the past of Kosovo and Metohija by Albanian researchers. The original names of places and personal names in the territory are most widely examined, with the aim of proving that the Albanian population is mostly indigenous and the presence of the Serbian ethnic element is over-represented in Serbian historiography.

Through the analysis of several books and studies by Albanian most respectful researchers in this field, we have sought to point out the scientific results of their claims and conclusions drawn from a tendentious interpretation of historical sources.

As their publications are increasingly being translated into foreign languages and are thus gaining international publicity, the primary task of Serbian science is to present its scientific results to foreign intellectual circles.

Чланак примљен: 20. 03. 2020.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 13. 07. 2020.